

AHİ BABA ATAMALARI (17.-19. YÜZYILLAR)

Akhi Baba Assignments (17th-19th Centuries)

Aziz ALTI*

Öz

13. yüzyılda Anadolu'da vücut bulan Ahilik kurumu ve geleneği Anadolu'nun sosyal, iktisadi ve dini hayatında uzun yıllar boyunca önemli bir rol oynamıştır. Kuruluş dönemi Osmanlı idarecilerinin de büyük desteğini alan Ahiler, Osmanlı mülkünün birçok yerinde teşkilatlanmayı başarmışlardır. Ahi teşkilatının iç dinamikleri arasında yer alan unsurlardan birisi de Ahi Baba olmuştur. Ahilik teşkilatının mihenk taşlarından olan Ahi Baba, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar varlığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Ahi Baba, tasarruf ettiği vazife ile Ahilik yapılanmasında ve Osmanlı Devleti'nin ticari hayatında önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışmada arşiv vesikaları ve mevcut konu hakkındaki literatürden yola çıkılarak Ahi Baba'nın tanımı ve görev çerçevesi ifade edilecektir. Ele alınan bu makalede; 17.-19. yüzyıllarda Ahi Baba makamına yönelik yapılan atamalarda nasıl bir yol izlendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Ahi Baba atamalarında kadıların ve Kırşehir'deki Ahi Evran Zaviyesi'ndeki postnişinlerin rolü ortaya konulmuştur. Buna ilaveten Ahi Baba'nın atanma kriterleri, ne şekilde atandıkları, atanma gerekçeleri ile bazı atamalara yönelik yapılan müdahaleler çalışmanın alt başlıklarını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Ahilik, Ahi Baba, Kırşehir, Ahi Evran.

ABSTRACT

The Ahi institution and tradition, which came into being in Anatolia in the 13th century, played an important role in the social, economic and religious life of Anatolia for many years. The Ahi community, which received great support from the Ottoman administrators during the founding period, managed to organize in many parts of the Ottoman lands. One of the elements within the internal dynamics of the Ahi organization was Ahi Baba. Ahi Baba, one of the important cornerstones of the Ahi organization, managed to preserve its existence until the last periods of the Ottoman Empire. With the duties he performed, Ahi Baba played an important role in the Ahi organization and the commercial life of the Ottoman Empire. In this study, the definition and task framework of Ahi Baba will be expressed based on archive documents and current literature on the subject. In this article, it has been tried to re-

* Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tunceli/Türkiye. E-posta: azizalti@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-5009-9438.

veal the method followed in the appointments made to the Ahi Baba position in the 17th-19th centuries. In this context, the role of the regional judges and the sheikhs of the Ahi Evran Lodge in Kırşehir in the appointment of Ahi Babas was revealed. In addition, Ahi Baba's appointment criteria, how they were appointed, the reasons for their appointment and the interventions made on some appointments constitute the subheadings of the study.

Keywords: Akhism, Akhi Baba, Ottoman Empire, Kırşehir, Ahi Evran.

Giriş

Ahi kelimesinin kökenine dair farklı tespitler mevcuttur. İlk tespite göre “ahi” kelimesi Arapça kökenli olup, “kardeşim” manasına gelmektedir. İkinci tespitte ise “ahi” kelimesinin eski Türkçe metinlerde “Akı” sözcüğünden geldiği ve cömert, eli açık gibi anlamlarının bulunduğu ifade edilmektedir (Bayram, 1991: 3). Ahilik üzerinde fütüvvet teşkilâtının büyük etkisi vardır. Nitekim İslam'ın ilk asrından itibaren görülmeye başlayan fütüvvet teşekkülleri içinde 9. yüzyıldan itibaren de esnaf birlikleri ortaya çıkmıştır (Kazıcı, 1988a: 527-528). Fütüvvet, “gençlik, kahramanlık, cömertlik” anlamlarına gelmektedir (Uludağ, 1996: 259). Abbasi Halifesi Nâsır-Lidînilâh (1180-1225), fütüvvet birliklerini yeniden teşkilâtlandırmış ve bunu yaparken fütüvvetnâmelerde bu birliklerin ilke ve kaidelerini tanzim etmiş, diğer Müslüman hükümdarlara da elçi ve fermanlar gönderip kendilerini fütüvvet teşkilâtına girmeye davet etmiştir. Bu ortamda ilk etkileşim I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde gerçekleşmiştir. I. Gıyaseddin Keyhüsrev hocası Mecdüddin İshak'ı Halife Nasır'a elçi olarak Bağdat'a göndermiştir. Mecdüddin İshak Anadolu'ya dönüşünde, Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in isteği üzerine Halife Nâsır tarafından gönderilen Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Evhadüddîn-i Kirmânî ve Şeyh Nasîrüddin Mahmûd el-Hûyî (Ahi Evran) gibi büyük müşşid ve mutasavvıfları Anadolu'ya getirmiştir. Özellikle Evhadüddîn-i Kirmânî ve onun takipçileri açtıkları tekke ve zaviyelerle Anadolu'da irşad faaliyetlerini yürütmüşlerdir. İlerleyen zaman içerisinde I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad'ın da fütüvvet teşkilatına girmesiyle Anadolu'da Ahi teşkilatı tam manasıyla oturmuştur. Halife Nasır tarafından ünlü mutasavvıf Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin I. Alaeddin Keykubad döneminde Anadolu'ya gönderilmesi de Ahiliğin Anadolu'da kurulmasında şüphesiz önemli rol oynamıştır (Kazıcı, 1988b: 540; Hızlı, 2011: 19). Anadolu'da Ahiliğin kurucusu olarak bilinen kişi Ahi Evran adıyla anılan Şeyh Nasîrüddin Mahmûd'dur (Kazıcı, 1988b: 540). Ahi Evran başta Denizli, Konya ve Kayseri gibi birçok şehri do-

laşarak ahilik teşkilatının kuruluşunu sağlamış ve en son olarak Kırşehir'e yerleşerek hayatının sonuna kadar burada yaşamıştır (Şahin, 1988: 529).

Selçuklular döneminde etkin olan Ahiler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da kendilerini göstermişlerdir. Âşık Paşazade, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu'daki dört unsurdan birisinin Ahiler olduğunu ifade eder (Âşık Paşazade, 2003: 571). 1462 senesinde Ankara livasında yapılan tahrirde "Ahi Baba" isimli şahısların tımar tasarruf ettikleri görülmüştür (Hacıgökmen, 2012: 281-287). Orta Anadolu'daki ahi zaviyeleri de teşkilatın yaygınlığını ortaya koymaktadır (Alandağlı, 2019: 453-474). Osmanlı Devleti'nde kuruluş dönemi padişahlarının ve vezirlerinin çoğu ahi teşkilâtına mensuptu. Özellikle II. Mehmet devrinden itibaren Ahilik siyâsî bir güç olmaktan çıkarak esnaf birliklerinin idari işlerini düzenleyen bir teşkilât halini aldı (Kazıcı, 1988b: 540). Ahiler ilk dönemlerde yalnızca debbağlık ve ona bağlı deri işçiliğinde uğraşırlarken zamanla otuz iki farklı sanat kolunda çalışarak örgütlenmişler ve bu sayı ilerleyen dönemlerde daha da artmıştır (Çağatay, 1976: 435). Ahilik teşkilatı her ne kadar ilk zamanlardaki güç ve etkinliğe sahip olmasa da Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar varlığını devam ettiren önemli bir kurum olarak ayakta kalmayı başarmıştır. Elbette bu denli önemli bir teşkilat olan Ahilik kurumu hakkında pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak teşkilatlanmada önemli bir makamı tasarruf eden Ahi Baba hakkında tespit edilen vesikalar doğrultusunda detaylı bir çalışma yapılacağı ön görüldüğünden bu makale kaleme alınmıştır.

1. Ahi Baba ve Ahi Baba'nın Görevleri

Ahi kelimesinin köken meselesinde olduğu gibi Ahi Baba'nın tanımı hususunda da farklı tespitler söz konusudur.¹ İlk tespite göre; bir şehirde ne kadar esnaf teşekkülü varsa her birinin ayrı reisleri olup, bunların en büyüğüne Ahi Baba denilmektedir² (Küçükdağ, 2014: 41; Kazıcı, 1988b: 540). İkinci tespiti savunanlar ise her esnaf kolunun kendileri tarafından seçilen bir başının olduğunu ve buna da Ahi Baba denildiğini öne sürmüştür³ (Anadol, 1991: 106-107). Tarafımızca arşiv vesikaları üzerinden yapılan incelemede iki tespiti de destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin Midil-

¹ Demiryürek, ortaya koyduğu Ahi Baba tanımında üç tip Ahi Baba tanımı yapmıştır. Bunlardan ilki debbağ esnafının Ahi Babası, ikincisi herhangi bir sanat dalının Ahi Babası, üçüncüsü ise bir şehirde bulunan tüm esnaftan sorumlu olan Ahi Baba'dır (Demiryürek, 2013: 36).

² Ayrıca Köksal, Ahi Baba'nın yalnızca debbağ esnafından seçilebileceğini belirtmiştir. Bk. (Köksal, 2011: 280-281).

³ "Kasımpaşada vâki'... debbağhânelerde kâin debbağ esnafının Ahi Baba'ları..." (Kala, 2012: 101).

li’de bütün ehl-i hiref’in⁴ Ahi Babalığını Halil bin Mustafa yürütüyordu (BOA C.BLD. 90/4488; C.BLD. 84/4191). Midilli Adası’ndaki Ahi Baba, yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere tüm esnafı temsil eden bir hüviyette idi. Beypazarı’nda ise on iki farklı meslek dalında esnafılık yapan grubun başında bir Ahi Babanın olduğu bildirilmektedir (BOA C.BLD. 88/4361). Halep’te ise herhangi bir meslek ismi zikredilmeden Ahi Baba makamında Mehmet Tâlib’in bulunduğu ifade edilmiştir (BOA A.MKT.UM 533/39). Bununla birlikte her mesleğin kendisine ait bir Ahi Babasının olduğuna dair örnekler de vardır. Selanik’te peştamalcılar esnafının Ahi Babalık makamını Hacı Ahmed adlı şahıs tasarruf ediyordu (BOA C.ZB. 87/4307). Yine Selanik’te çulha (dokumacı) esnafının Ahi Babası olarak Seyyid Ahmed (BOA C.ZB. 6/266; BOA HAT 501/24587) ve İzmir’de sabuncu esnafının Ahi Babası olarak el-Hâcc Mustafa görev yapıyordu (BOA C. İKTS 20/987). Hatta İstanbul ölçeğinde öne çıkmış olan yerleşim birimlerinde aynı meslek dalında birden çok Ahi Baba’nın olduğu da görülmektedir. İstanbul’un farklı yerleşim birimlerinde bulunan debbağ esnafının her birinin Ahi Babaları farklı idi. Yedikule dışındaki debbağ esnafının Ahi Babası Ataullah, Eyüp debbağlarının Ahi Babası Mehmed, Kasımpaşa debbağların Ahi Babası Halil ve Tophane debbağlarının Ahi Babası ise İbrahim’di (BOA C.BLD. 128/6366). Bazı kayıtlarda ise Ahi Baba ifadesi doğrudan kullanılmamış, onun yerine ilgili meslek dalının babası olarak telaffuz edilmiştir. Örnek olarak Seyyid Ahmed, çulha(dokumacı) Babası olarak geçmektedir. Yani Seyyid Ahmed, Ahi Baba unvanı yerine icra ettiği meslek dalının babası olarak kayıtlara geçmiş idi (BOA HAT 1568/29). Ahi Baba ifadesinin yerine söyleniş farklılığından kaynaklanan “Ahu Baba” tabiri de kullanılmıştır (BOA C. İKTS. 31/1513). Kala da yukarıda işaret edildiği üzere farklı fonksiyonlara sahip Ahi Baba’nın varlığına değinmiştir. İlk kategoride yer alan Ahi Baba’yı yalnızca mensup olduğu esnaf grubunun öncüsü olarak görürken ikinci kategorideki Ahi Baba’yı ise bir bölgede teşkilatlanmış tüm esnaf birliklerinin üzerine, bütün meslek gruplarını temsilen Ahi Evran Vakfı tarafından Ahi teşkilatı temsilcisi olarak atanan kişi olarak tanımlamıştır (Kala, 2012: 101).

Ahi Babalar, idaresinde yer alan bütün esnaf teşekküllerinin ahenkli bir şekilde çalışmasını temin etmek, şikâyetleri devlete iletmek ve mesleğe yeni girenlere “şed bağlamak”⁵ gibi görevlere sahipti (Kazıcı, 1988a: 528). Örneğin İzmir’deki sabuncu esnafına “acıyağ” olarak adlandırılan maddenin

⁴ Küçük el sanatlarıyla meşgul olanlara verilen addır. Bk. (Ünal, 2011: 218).

⁵ Ahi Baba, şed bağladığı kişiye mesleğine karşı her manada gerekli hassasiyeti göstermesi hususunda nasihatle bulunurdu (Sever, 2017: 683).

dağıtımından Ahi Baba ve kâtipler sorumluydu (BOA C.İKTS 20/987). Yine Üsküdar'daki debbağhaneye gelmesi gereken koyun derilerine İstavros kar-yesinden bazı kişilerin müdahale etmesinin akabinde bu duruma başta Üsküdar'daki debbağların Ahi Babası olmak üzere ahi ihtiyarları karşı çıkmıştır (BOA A.DVNS.MHM.d. 103/158). Bir arşiv vesikasında Ahi Baba'nın görevi eski zamanlardan beri esnafı idare etmek ve çarşı nizamını düzenlemek olarak tanımlanmıştır (BOA A.MKT.UM 533/39). Osmanlı Devleti sınırlarında yaşayan bütün Müslüman sanatkarlar, Ahi Babalardan ve onların yetki verdiği kişilerden aldıkları izin belgesiyle iş görür, sanatını icra eder ve satış yapabilirlerdi. Bununla birlikte Ahi Babalar, kendisine bağlı olan görevliler vasıtasıyla mesleklerine aykırı hareketlerde bulunanları tespit eder ve cezalandırırlardı (Kazıcı, 1988a: 528). 1588 senesine ait mühimme kaydında Ahi Baba'ya yönelik bir hüküm yer almaktadır. Bu hükümde; Ahi Baba'nın eşkiyaları yakaladığına yönelik bilgiler mevcuttur. Aynı zamanda Ahi Baba olan kişi, Yiğitbaşı olarak da tayin edilerek, kanunsuzluğa başvuran şahısların yakalanması için görevlendirilmiştir (BOA A.DVNS.MHM.d. 64/33). Bu da Ahi Baba'nın yeri geldiğinde farklı bir misyon üstlendiğini gözler önüne sermektedir.

Şecerenamelerde Ahi Baba'ya yönelik malumat bulunmaktaydı. İncelenen bir şecerenamede Ahilikteki en önemli prensibin Ahilik teşkilatında yer alan kişilerin Ahi Baba'ya ve birbirlerine güvenmesi olarak belirtilmiştir. Bilhassa Ahi Baba'ya güvenmeyenler hemen tazir edilirlerdi. Ahi sözü pir sözü idi. Ahi sözüne itimat etmeyenlerin üzerine pirlerin laneti olurdu. Hak didarlarından kovularak, Hz. Muhammed'in şefaatinde de mahrum olurlar idi (Özden ve Zeynal, 2012: 697).

Bazı şehirlerde Ahi Baba'nın esnaf teşkilatlanmasının içinde aktif bir şekilde yer almadığına yönelik görüşler mevcuttur. Bu doğrultuda Öntüğ ele aldığı çalışmasında 16-17. yüzyıllarda Balıkesir sınırları içerisinde Ahi Baba'ya ait resmi kayıtların bulunmadığını fakat 18. yüzyılda ise Ahi Babalık makamıyla alakalı sadece bir vesikanın olduğunu ifade etmiştir. Bu vesika ise Balıkesir Ahi Babası Mehmet'in vefatının üzerine yerine 1728-29 yılında Şeyh Ali'nin atandığını ihtiva etmektedir. Bu çıkarımlardan yola çıkan Öntüğ, şehirdeki esnaf teşkilatlanmasında Ahi Baba'nın aktif bir rolünün olmadığı görüşünü öne sürmüştür (Öntüğ, 2012: 723-724). Esasında Koyuncu da yaptığı çalışmasında Öntüğ'u destekler nitelikte tespitte bulunmuştur. Koyuncu, istisnai şehirler olsa da 17 ve 18. yüzyıllarda esnaf teşkilatının başına kethüdaların atanmasıyla Ahi Baba ve Şeyh'in esnaftaki rolünün azaldığını

ve onların sembolik bir duruma geldiğini vurgulamıştır (Koyuncu, 2008: 42-44).

Esnafar arasında meydana gelen anlaşmazlıklar çözüme kavuşmak adına mahkemeye intikal etmiştir. Mahkeme kayıtlarına yansıyan davalar neticesinde Ahi Baba'nın vazifesine ait emareler de ortaya çıkmıştır. Trabzon'da hallaç esnafından olan Mahmud, arz ettiğı dilekçesinde yine aynı meslek dalına mensup olan ustabaşı Osman adlı kişiden şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir. Ustabaşı Osman, Mahmud'a "ben sana bundan sonra hallaçlık yaptırmam ve senin dükkânını kapatırım" diye tehditte bulunmuştur. Durumdan rahatsız ve rencide olan Mahmud, mevzuyu Şeyh Ahi Baba'ya bildirmiştir. Ahi Baba anlaşmazlık karşısında bir çözüm üretmeye çalışmış ancak Ahi Baba'nın önerdiği teklifi kabul etmeyen Osman baskıya devam etmiş olacak ki Mahmud çareyi payitahtta arayarak merkeze arz-ı hâlini göndermiştir. Nihayetinde İstanbul'dan Trabzon kadısına yollanan hükümle Osman adlı kişinin kanuna aykırı davranışlarına son vermesi istenmiştir. Burada görüldüğü üzere Ahi Baba hem Şeyh unvanı ile tarif edilmiş, hem de esnafar arasındaki anlaşmazlığı giderici ve bir nevi arabulucu hizmetini yürütmüştür (BOA C.İKTS 21/1021). Cunbur da Ahi Baba ile Esnaf Şeyhi'nin aynı kişi olduğunu belirtmiştir⁶ (Cunbur, 1999: 77). Ancak Uluçay, Ahi Baba ile Esnaf Kethüdası'nın vazifelerinin aynı olduğunu ve Ahi Baba'nın yalnızca dokumacı ve deri sektörlerinde yer aldığını, kethüdanın ise yeterli sayıda bulunan tüm esnaf teşkilatlanmasında bulunduğunu belirtmiştir (Uluçay, 1942: 113-115). Genç ise bir şehirde inşaat sektörü dışındaki esnaf örgütlerinin başı olarak seçilen kişinin yerine göre Şeyh-i Seb'a veya Ahi Baba olarak isimlendirdiklerini vurgular. Genç, ayrıca Şeyh-i Seb'a veya Ahi Babaların esnaf birliklerinin yönetim kadrosunda yer almalarına rağmen 18. yüzyıldan itibaren birçok esnaf teşekkülünde yavaş yavaş ortadan kalktığını ancak bazı esnaf örgütlerinde devam ettiği görülen Ahi Baba ve Şeyh kavramlarının fonksiyonel olarak farklı olduğunu da belirtmiştir (Genç, 2013: 291).

Eskişehir sancağına bağlı Bilecik ve çevre kazalarda ipek mancınığı işi yapılmaktaydı. Ahi (Ahu) Baba, ipek mancınığıyla uğraşmayan ve bu işe uygun olmayan şakirtlerin ipekçilik işine girmelerine izin vermemiştir. Yani Ahi Baba bu mesleği kimin icra edeceğine karar veriyordu. Bilecik'te ikamet eden İsmail Halil adlı kişi Ahi Babalık vazifesini icra ederken hayatını kay-

⁶ Tabakoğlu, Selçuklu Devleti'nde esnaf birliği başkanın "şeyh" isimli kişinin olduğunu ve şeyhül meşayih'in (şeyhler şeyhi) ise bütün esnaf birliklerinin en üst makamındaki kişi olduğunu vurgulamıştır. Bk. (Tabakoğlu, 1997: 106).

betmiş ve görevi boşa çıkmıştır. Bu durum karşısında ipek mancınığı ile uğraşan kişiler oybirliği ile bu göreve İsmail Halil'in oğlu olan es-seyyid Ahmed Halil'i seçmişlerdir. Yetkili kişiler es-seyyid Ahmed Halil'i Ahi Babaları olarak seçtiklerini ifade ederek yeni Ahi Baba'ya berat⁷ gönderilmesi talebinde bulunmuşlardır. Netice itibarıyla es-seyyid Ahmed Halil'in Anadolu muhasebesine kaydı yapıldıktan sonra kendisine berat verilmiştir (BOA C.İKTS. 31/1513). Ahi Babalar, teşkilat mensuplarını düğün merasimlerine de davet etmekteydiler. Örneğin Kasımpaşa debbağlarının Ahi Babası olan Ahmet, Ahi Baba Efendi, kethüda usta ve diğer ustaları Raşit Efendi'nin sünnet düğününe davet etmişti (BOA TSMA.e 1416/24).

2. Ahi Baba Atamaları

Gerek Anadolu Selçuklu Devleti'nde gerekse Osmanlı Devleti'nde Kırşehir Ahi Evran Zaviyesi vakfının mütevellileri olan şahıslar, ülkedeki meslek birliklerinin ve aynı zamanda debbağların şeyhleri yani yöneticileridir (Kala, 2012: 95). Ahi Babaların, Kırşehir'deki Ahi Evran Zaviyesi'nde bulunan şeyhe bağlı ve bir anlamda onların farklı illerdeki vekilleri oldukları ifade edilmiştir (İnanır, 2012: 871). Kırşehir'de Ahi Evran Zaviyesi'nde postnişin olan Ahi Baba, zaman zaman yılın belli dönemlerinde şehir ve kasabalara giderek esnafı ziyaret eder, onların sorunlarını dinler ve çözüme kavuşturur, ustalık aşamasına geçenlerin şed bağlama törenine katılarak Kırşehir'e geri dönerdi (Küçükdağ, 2014: 41).

İncelediğimiz belgeler üzerinde Ahi Babalığa aday olan kişinin kendi talebi ya da meslek mensuplarınca aday gösterilme işlemi kadı efendi tarafından yapılmıştır. Kadının üst makama arzı neticesinde padişahın iradesi doğrultusunda tescillenerek atama işlemi gerçekleşiyordu. Ancak elimizdeki bir belgeden yola çıktığımızda Osmanlı Devleti sınırları içinde ne kadar debbağ esnafı var ise onların üzerine atanacak Yiğitbaşı, Kethüda, Usta ve Ahi Babaların Kırşehir'de bulunan Ahi Evran zaviyesinin postunda oturan kişinin arzıyla atanması hususu göze çarpmaktadır (BOA C.İKTS 39/1922; BOA İ.DH. 318/20592). Bu vesika ile Ahi Evran Zaviyesinin zaviyedarı, atası olan Ahi Evran'ın da manevi otoritesini kullanarak tüm debbağ esnafı üzerinde tasarruf sahibi olma özelliğine kavuşmuştu. Ancak uygulama hususunda farklılıklar da mevcuttu.⁸ Ahi Baba ataması kadı efendinin arzıyla

⁷ Bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve üzerinde dönemin padişahının tuğrası bulunan resmi evraktır (Kütükoğlu, 1992: 472).

⁸ Kala bu uygulamayı şu şekilde ifade etmiştir: Üst amir esnaf birliklerinin seçimi neticesinde kadı efendinin i'lâmiyle Ahi Baba olan kişiye devlet tarafından berat verilmektedir (Kala, 1995:

(BOA AE.SMHD. I. 100/7029) olduğu gibi şahısların merkeze bireysel başvuruları neticesinde de gerçekleşiyordu. Örneğin Hafız Mustafa adlı şahıs, Şam'da bulunan debbağ esnafının Ahi Babası olması için arzda bulunmuştur (BOA AE. SSLM III 135/8161).

2.1. Mevcut Ahi Baba'nın Ölümü Üzerine Yapılan Atamalar

Hâlihazırda görev yapan şahsın ölmesinin akabinde yeni bir atamanın yapılmasını gerektirecek durum doğmaktadır. Kişinin ölümünün ardından işgal ettiği mevki boşalmakta ve işlerin düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için bu boşluğun doldurulması gereklidir. Bu durumda Ahi Baba'nın kendisinden sonra eğer varsa bu işe uygun oğlu ya da esnafın üzerinde hem fikir olduğu yeni bir kişi aday gösterilirdi. Bu kişinin atanmasıyla birlikte boşta kalan makam için atama yapılır ve böylece bu hizmet kaldığı yerden devam ettirilirdi (Kazıcı, 1988a: 527).

Şam'da debbağ esnafının Ahi Babalığını Mehmed adlı kişi yürütüyordu. Mehmed'in ölümünün ardından ifa ettiği görevi boşa çıkmış ve yerine Hafız Mustafa adlı kişi atanmak istemiştir.⁹ Yine Konya'daki debbağların Ahi Babasının ölümünün ardından bu makamın ve hizmetin boş kalmasından dolayı Süleyman adlı kişi arzda bulunarak adı geçen vazifeye bütün yönleriyle layık olduğunu ve mesleki olgunluğa eriştiğini ifade ederek, Ahi Babalığın kendisine verilmesini talep etmiştir. Bu talep uygun görülerek Süleyman, Konya'daki debbağların Ahi Babası olarak atanmıştır.¹⁰

Bey pazarı'nda ise 12 farklı meslek dalının Ahi Babası olan Mahmud'un ölümünün akabinde tasarruf ettiği makam boşalmış ve görevi âtil kalmıştır. Esnafın ileri gelen temsilcilerinden olan İbrahim adlı kişi bu göreve namzet olarak gösterilmiştir. Ayrıca İbrahim adlı kişinin her yönüyle bu makama

425). Ayrıca 17 Ocak 1754 tarihli vesikada "Ahi Babalık mezkûr Ankara kazası naibi arzıyla virili geldüğü defterde mesturdur ferman sadetlü sultanımdır" ibaresi yer almaktadır. Bk. (BOA AE. SMHD. I. 100/7029).

⁹ "Arz-ı hâl-i kullarıdır ki Şam-ı şerif sakinlerinden debbağ hırfeti esnafı kullarından olub hırfet-i mezkurun Ahi Babalığı bâ-berât-ı âlişân mutasarrıf olan Mehmed bilâ-veled fevt olub Ahi Babalık mahlul ve hizmet-i lazimesi hâli ve mu'attal kalmağla merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki kaydı derkenar ve malum-ı devletleri buyruldukda müteveffanın mahlulü bu dailerine tevcih ve yedime berât-ı âlişân ihsan buyrulmak babında emr ü ferman devletlü inayetlü merhametlü efendim sultanım hazretlerindir Bende Hafız Mustafa" (BOA AE. SSLM III 135/8161).

¹⁰ "Ahi Babalık debbağın der medine-i Konya el- Hâcc Süleyman arzuhal sunup, Konya'da vaki debbağların Ahi Babası olan Mehmed fevt olub yeri hâli olmağla mezkûr hırfetde mezkûreden olub pir ve ihtiyar ve her veçhile mahal ve müstahak olmağla kendüye tevcih olunmak babında inayet rica itmeğin mucbince tevcih olunmak..." (BOA C.BLD. 40/1956).

layık olduğu da vurgulanmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü Beypazarı naibi Mehmed'in arz-ı hâli üzerine İbrahim Ahi Baba olarak atanmıştır. Kendisinden önceki Ahi Babalar görevlerini nasıl icra etmişlerse İbrahim'in de bu doğrultuda görevini ifa etmesi istenmiştir.¹¹

Tarsus ahalisi kadı huzuruna gelerek dürüst ve dindar olan Mustafa'nın, Tarsus'un merkezindeki esnafın Ahi Babası olarak atanmasını istemiştir. Vesikada Mustafa'nın bu görevin üstesinden gelebilecek kudrete de sahip olduğu vurgulanmıştır. Halktan gelen talebe istinaden Tarsus kadısı Mehmet Emin'in arzı neticesinde 21 Şubat 1698 tarihinde Mustafa Ahi Baba olarak atanmıştır. Ahi Baba Mustafa'nın ölümünün ardından ise yerine bu görevi yapabilecek yeteneğe ve mesleki donanıma sahip olan İsmail Halife Ahi Baba ve Şeyh-i Seb'a¹² makamına getirilmiştir (BOA C.BLD. 139/6937). Görüldüğü üzere Ahi Babanın atanmasına halk müdahil olmuş ve kendilerince uygun bir aday profili çizen şahsın Ahi Baba olarak atanmasını talep etmiştir. Halk, başta yöneticiler olmak üzere her kesimden liyakatlı kişilerin bulunduğu bir ortamda olmak ister. Buradaki örnekte olduğu üzere liyakatli bir Ahi Baba'nın esnaf idaresinde yer alması gerek ürünlerdeki fiyat adaletinin gerekse mallardaki kalitenin standart kalmasına muhakkak ki katkı sunacaktır.

2.2. Ahi Baba'nın Görevi Kendi İsteğiyle Bırakması

Ahi Babalar, bazı dönemlerde görevlerini kendi iradeleri ve istekleri doğrultusunda bırakabiliyorlardı. Bu kararın alınmasında kişinin ihtiyar ya da hasta olma durumu birinci derecede etkili olmuştur. İstanbul'da Yedikule'deki debbağların Ahi Babası olan Seyyid Mehmed, hasta ve yaşlı olmasından dolayı görevini kendi hür iradesi ile debbağ taifesinin ileri gelenlerin-

¹¹ "Medine-i Begpazarında mevcut on iki sınıf ehl-i hîrfet üzerlerine bâ-berât Ahi Babaları olan el- Hâcc Mahmud fevt olub yeri hâli ve hizmet-i lazimesi mu'attal kalmağla erbab-ı istihkakdan işbu ... tevki'- refî'ü's-şân-ı hâkânî el- Hâcc İbrahim ibn-i İsmail ... ile layık ve mahal ve müstehak ve muhtar-ı esnaf olduğu ahyar olub zahir olmağla zikr olunan Ahi Babalık müteveffa-yı mezburun ... tevcih olunub yedine müceddeden berât-ı âlişânın virilmek ricası Beğpazarı naibi Mevlana Mehmed zide ilmuhu arz itmeğle ... buyurdum ki mezbur el- Hâcc İbrahim ibn-i İsmail varub zikr olunan ehl-i hîrfet Ahi Babaları olub bundan evvel Ahi Baba olanlar ne veçhile edayı hizmet idüb mutasarrıf ola gelmiş ise mezbur dahi ol minval üzere mutasarrıf ola." (BOA C.BLD. 88/4361).

¹² Demiryürek, Şeyh-i Seb'a'nın Osmanlı esnaf teşkilatı içerisinde önemli bir kurum olduğunu ve inşaat sektörü haricindeki esnafın liderliğini yapan kethüdalar ya da şeyhlerin üzerinde otorite sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Şeyh-i Seb'a'nın esnaf şeyhlerinin şeyhi olduğunu ve Şeyhü'l-Meşâyih veya Şeyhü'sŞüyüh unvanlarını da taşıdığını vurgulamıştır. Demiryürek ayrıca Şeyh-i Seb'a'nın bir şehirdeki tüm esnafın lideri konumunda olan Ahi Baba ile aynı hak ve yetkilere sahip olduğunu ifade etmiştir. Bk. (Demiryürek, 2013: 36).

den olan Mustafa'ya devretmiştir. İdare tarafından da Mustafa adlı kişinin Ahi Babalığa uygun görülmesinin ardından, kendisine berat verilmesi ile yeni görevine başlamıştır (BOA C.BLD 3/148).

Ahi Baba hakkında yapılan şikâyetler neticesinde mevcut Ahi Baba'nın görevini bırakmasına yol açtığı zamanlar da olmuştur. Yedikule haricindeki debbağ esnafının Ahi Babası olan İmâm el-Hacc Musa'nın narh fiyatlarına uymayarak fiyatlarda değişikliğe gitmesi, kethüda İsmail ile bir olarak fesat ve yalana bulaşmalarından ötürü şikâyetle konu olmuşlardır. Haklarındaki şikâyetlere karşı Ahi Baba ve kethüda istifa etmek zorunda kalmışlardır. Boşalan Ahi Babalık makamına debbağların itimat ettiği Yeniusta oğlu el-Hacc Abdullah bin Mustafa atanmıştır (Kala, 2012: 103-104).

2.3. Ahi Baba'nın Uygunsuz Tutum ve Davranışlarından Dolayı Yapılan Atamalar

Ahi Babaların dönem dönem görevlerine uygun olmayan bazı davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Esnaf mensupları Ahi Babalarının bu tarz davranışlarına sessiz kalmayarak ilgili yerlere şikâyetle bulunmuşlardır. Bunun en güzel örneklerinden birisi Ankara'da yaşanmıştır. Ankara'daki debbağ esnafı, Ahi babaları olan Mustafa'dan rahatsızlıklarını dile getirmek için kadı efendinin huzura gitmişlerdir. Debbağlar, Ahi Mustafa'nın kendilerine iftira ederek kendilerini zan altında bıraktıklarını belirtmişlerdir. Ahi Mustafa'nın baskısı sadece iftira boyutunda olmayıp, tüccarlar tarafından dağıtılması gereken meşinleri¹³ de ele geçirerek dağıtımını kendi üzerine almış ve debbağları bu meşinlerden mahrum bırakmıştır. Kendilerine meşin verilmemesi üzerine ekonomik durumları kötüye giden debbağlar, debbağ esnafının önde gelen kişisi ve becerikli bir yapıya sahip olan Ali Ağa'nın Ahi Baba olarak atanmasını talep etmişler, bunun üzerine Ahi Mustafa Ankara kadısının arzı üzerine merkez tarafından azledilerek yine kadının arzı ile merkezden yerine Ali Ağa Ahi Baba olarak atanmıştır (BOA AE. SMHD.I 100/7029). Selanik'te ise bir Ahi Baba'nın sürgün edilme durumu kayıtlara yansımıştır. Selanik'te çulha (dokumacı) esnafının Ahi Babası görevine uygun davranışta bulunmadığından dolayı Kızanlık'a sürgün edilmiştir. Bir müddet sürgünde kalan Ahi Baba, daha sonra affedilerek görevinin başına geçmiştir (BOA C.İKTS 34/1657).

Ahi Babalar farklı gerekçelerle de görevlerinden azlediliyorlardı. Antep'te (Ayntab) debbağların Ahi Babası olan Seyyid Mehmed bu görevi icra edebilecek yetişkinliğe ve mesleki olgunluğa sahip olmadığı için vazifesin-

¹³ Farklı alanlarda kullanılan koyun derisidir. Bk. (Ünal, 2011: 467).

den alınmıştır. Yerine ise daha önce Ahi Babalık yapmış olan İbrahim atanmıştır (BOA AE.SMST.II. 96/10363).

3. Ahi Babalara Yapılan Müdahaleler

Mevcut Ahi Baba'nın görevini icra ederken ve hiçbir kusuru yokken bazı durumlarda bu makamda gözü olan başka kişiler, bir yolunu bularak müdahalede bulunabiliyorlardı. Bu tarz girişimde bulunan kişiler, bazen kanunsuz bir şekilde görevi ele geçirmeyi başarıyor bazen ise şahısların girişimleri beyhude oluyordu. Netice itibarıyla Ahi Babalığının maddi ve manevi konumunu kullanmak isteyen kişiler, zaman zaman bu tarz girişimlerde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda arşiv vesikalarına yansıyan birçok örnek mevcuttur.

Bunlardan ilki Antep'te yaşanmıştır. Antep'teki ehl-i hirefin Ahi Babası olan Seyid Ömer, tasarruf ettiği vazifenin gerekli vasıflarına sahip idi. Ayrıca Antep'teki ehl-i hiref mensupları, Ahi Babaları olan Ömer'in kendilerine yönelik tutum ve davranışlarından gayet memnun idiler. Antep'te durum bu şekilde yolunda giderken Ahi Babalıkla ilgisi olmayan Hasan adlı şahıs, kanuna aykırı bir şekilde Ahi Baba Ömer'in vazifesini engelleyerek onu görevinden uzaklaştırmıştır. Ancak bu durum kabul görmemiştir. İlerleyen süreçte yetkili mercilere başvurularak, Ömer'e yeniden berat verilmesi talep edilmiştir. Onun Ahi Babalık makamına getirilme talebi uygun görülüş ve Ömer eski vazifesine geri dönmüştür (BOA AE.SMMD. IV. 96/11329).

Niğde'deki olay ise hem müdahaleye hem de bir Ahi Baba'nın yapmaması gereken davranışlara güzel bir örnektir. Niğde'deki esnaf ihtiyarları ve şeyhleri Niğde kadısına giderek Ahi Babaları hakkındaki sorunu dile getirirler. Olay şu şekilde cereyan etmiştir. Niğde'deki ehl-i hirefin Ahi Babası olan Ali'nin ölümünün ardından yerine bu vazifeye uygun olduğu düşünülen Hüseyin geçmiştir. Fakat ortaya Hasan adlı bir kişi önceki Ahi Baba olan Ali'nin oğlu olduğu gerekçesiyle mevcut makamın babasından sonra kendisine ait olduğunu iddia etmiş ve hatta bir yolunu bularak da Ahi Babalığı üzerine geçirmiştir. Ancak Ahi Babalık pozisyonuna geçen Hasan'ın tavır ve tutumları meslek üyelerince hoş karşılanmamıştır. Nitekim Ahi Baba Hasan'ın hem günahkâr hem de şarap içmesinden dolayı Niğde esnafı bu kişiden rahatsız olmuştur. Buna ilaveten Ahi Baba Hasan'ın görevini terk edip ve başka yerde ikamet etmesinden dolayı Niğde esnafı Hasan'ın görevden alınarak bu makama her yönüyle uygun olan Hüseyin'in atanmasını talep etmiştir. Bu istek Niğde kadısı Mehmed tarafından merkeze iletilmiş ve merkez tarafınca da uygun görülerek Hüseyin, Niğde de esnafın yeni Ahi Babası olarak atanmıştır

(BOA İE.DH. 32/2795). Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere bir şahsın haksız yere müdahalede bulunması sadece mevcut Baba'yı rahatsız etmemiş aynı zamanda diğer esnaf mensuplarını da olumsuz etkilemiştir. Ve nitekim esnaf üyeleri gerekli tepkilerini de sergilemişlerdir. Aslında bu durum Ahilik'teki samimiyet ve dayanışma ruhunun bir yansımasıdır. Hakeza şarap içen bir Ahi Babanın teşkilat tarafından kabul görmeyişi de yine fütüvvetnamelerdeki ilkelere bağlılığın göstergesidir.

Tosya'da da yukarıdaki örneğe benzer bir durum yaşanmıştır. Tosya'daki debbağ taifesinden el-Hâcc Murad, el-Hâcc Mustafa, Hacı Mustafa, el-Hâcc İsmail, el-Hâcc Mehmed, Kara Mustafa ve İbrahim Beşe ve daha birçok kişi Tosya kadılığına giderek durumlarını arz etmişlerdir. Beyana göre; Şeyh Hafız Hasan Efendi, debbağ esnafının başında eskiden beri Ahi Baba olarak görev yapmaktadır. Şeyh Hafız Hasan Efendi, tasarruf ettiği makamın gerekli sorumluluklarını haiz olmakla birlikte esnaf arasındaki iş akışını da nizama koymayı başarmıştır. Fakat debbağ taifesinden İbrahim adlı Yeniçeri, halihazırdaki Ahi Baba Hasan için bu iş için gerekli yetkinliğe sahip olmadığını ve bu mesleğe yabancı olduğunu ileri sürerek, Ahi Babalığına müdahale etmiştir. Ancak bu müdahale karşısında debbağ taifesinin yukarıdaki mensupları Yeniçeri İbrahim'in ve diğer kişilerin girişimlerine karşı çıkmıştır. Bu müdahalenin kanuna aykırı olduğunu ifade eden gurup, Ahi Babalığa karışılmaması ve Şeyh Hafız Hasan Efendi'nin görevini rahat bir şekilde devam ettirebilmesi için arzda bulunmuşlardır (BOA İE.TCT. 22/2349).

Midilli'de gerçekleşen olay da ise Ahi Babalığa küçük yaşta atanan birinin makamı için verdiği mücadeleyi görmekteyiz. Midilli'de tüm esnafın Ahi Babası olan Halil bin Mustafa'nın ölümünden sonra yerine oğlu Ahmed Nuri'nin atanmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Ancak Ahmed Nuri'nin küçük yaşta olmasını fırsat bilen Mehmed adlı kişi Ahmed'in öldüğünü iddia ederek kanuna aykırı bir şekilde Ahi Babalığı ele geçirmiştir. Daha sonra ise Ahi Babalık pozisyonu Mustafa adlı kişiye geçmiştir. Görevi gasp edilen Ahmed Nuri, bu duruma itiraz ederek ve Ahi Babalık hakkının kendisine ait olduğunu belirtmiştir. Ahmed Nuri'nin girişimi sonrasında Ahi Babalık makamı 1807 senesinde kendisine geçmiştir. Fakat Mustafa, Ahmed Nuri'nin Ahi Babalığını kabullenmemiştir. Nitekim bu doğrultuda Mustafa bir yolunu bularak aldığı berat ile Ahi Babalığı yeniden elde etmiştir. Ancak Mustafa'nın ikinci kez Ahi Babalığı uzun sürmemiştir. Ahmed Nuri kısa sürede Ahi Babalığı yeniden üzerine geçirmeyi başarmıştır. Mustafa'nın Ahi Babalık konumunu kendi nefsi için kullanmak istediğini ve bunu sağlamak içinde baskı ve şiddete başvurduğunu belirten Ahmed Nuri, Mustafa'nın bundan sonraki süreçte bu

tarz olumsuz davranışlarda bulunmaması için yerel idarecilere gerekli emrin verilmesini de talep etmiştir (BOA C.BLD. 84/4191).

Antakya'da ise bölgedeki nüfuzlu bir kişinin gücünü kullanarak Ahi Babalığı ele geçirme çabasını görmektedir. Antakya'da debbağ esnafının Ahi Babalığını uzun bir süre boyunca Seyid Hacı Mehmed adlı kişi yürütmüş ve onun ölümünden sonra ise yerine oğlu el Hâcc Ali atanmıştır. Ahi Baba Ali, debbağ esnafıyla iyi geçinmeyi başarmış ve esnafın hoşnutluğunu kazanmıştır. Olağan bir şekilde görevini yerine getiren Ahi Baba Ali'nin kanuna aykırı bir durumu yok iken Antakya kazası sakinlerinden ve eski serdarlarından olan Şerefeddin, Ahi Babalık makamını kullanarak etrafı ve kurumu istismar etmeye çalışmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesini isteyen Ahi Baba yetkili mercilere başvurmuştur. Verilen karar neticesinde Şerefeddin'in Ahi Baba Ali'ye müdahalede bulunmaması emredilmiştir (BOA AE.SOSM. III 14/950).

4. Ahi Babalığı Birden Fazla Kişinin Yürütmesi

Olağan şartlarda Ahi Babalık bir kişinin idaresinde olan bir makamdı. Ancak zaman zaman meydana gelen gelişmelerden dolayı birden fazla kişinin tasarrufunda da olabiliyordu. Örneğin Antep'te debbağların Ahi Babalığını Mehmed ismindeki şahıs yürütmektedir. Ahi Baba Mehmed bu vazifesi karşılığında hazineden 20 akçe ulufe almaktadır. Ancak Mehmed adındaki bir başka kişinin ortaya çıkıp mevcut ulufeyi almasından dolayı iki Mehmed arasında niza çıkmıştır. Bu sorunun çözülmesi için mahkemeye başvurulmuştur. Yapılan inceleme neticesinde hifet üyeleri tarafından her iki şahıs da Ahi Babalık makamını temsil etmede uygun görülüş ve ikisi de meslek mensuplarınca memnuniyetle karşılanmıştır. Çözüm olarak Ahi Babalık yönetim hakkı iki hisseye ayrılarak yarısı birine, diğer yarısı ise bir diğere verilmiştir (BOA C.BLD. 90/4495). Görüldüğü üzere ortaya çıkan farklı sebeplerden ötürü Ahi Babalık makamı iki kişi arasında pay edilmiştir. Burada ortaya çıkan diğer bir mesele ise Ahi Babalık makamından kaynaklı gelirin taraflarca ele geçirilme mücadelesidir. Nitekim Ahi Baba'nın yerine getirdiği vazife karşılığında aldığı bir meblağ vardı. Ahi Babalık makamında bulunmak gibi işin manevi boyutu ise diğer bir husustu. Şartların iki tarafça eşit olması durumunda Antep'teki örnekte olduğu gibi görev her iki tarafa eşit olarak tevdi edilmiştir. Böylece Ahi Baba atanma usullerinde de yer yer farklılıkların olduğu ya da kesin kuralların bazen esnetildiği söylenebilir.

Tosya'da ise gerek bedestan duacılığı ve iplik pazarı kantarcılık görevini gerekse sofucu, demirci, semerci, çulcu ve keçeci esnafının Ahi Babalık

vazifesini müştereken üç kişi yürütüyordu. Müştereklerden birinin ölmesi üzerine geride çocuğunun olmamasından dolayı vazifesi diğer iki kişiden birisine verilmiştir. 1787 yılında düzenlenen bu beratta dikkat çeken bir başka husus vardır ki o da Ahi Baba'nın atanmasında Ahi Evran Zaviyesi şeyhinin herhangi bir müdahalesinin olmamasıdır. Esasında bu durum Ahi Baba olarak atanacak kişinin Ahi Evran Zaviyesi'ndeki şeyhin işaretiyle gerçekleşmediğini göstermektedir. Bu işlem Ahi Evran Zaviyesi'ne verilen ayrıcalığın uygulama hususunda sekteye uğradığına işaret etmektedir. 1818 yılına gelindiğinde ise bu kez aynı yerdeki Ahi Babalık vazifesi için Ahi Evran Zaviyesi'ndeki postnişin Seyyid Şeyh Musa tarafından Seyyid Şeyh Hacı Ahmet Efendi'ye icazetname verilmiştir (Çağatay, 1997: 89-90). Tüm bunlar Ahi Baba atamalarında uygulamada birlik olmadığını göstermektedir.

Sonuç

Ahiler, Osmanlı Devleti'nin toplumsal ve ticari hayatında etkin rol oynamışlardır. Oluşturdukları teşkilat sayesinde kendi içlerinde hiyerarşik bir sistem kurmuşlardır. Yapılanmanın en tepesinde ise Ahi Baba yer almıştır. Ele aldığımız çalışmada ilk olarak Ahi Baba tanımlaması hem belgelerden hem de tetkik eserlerden yola çıkılarak farklı bakış açısıyla izah edilmiştir. Ortaya çıkan neticede farklı fonksiyonlara sahip iki farklı Ahi Baba'nın varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki bir şehirde herhangi bir sanat kolunun başı olarak bulunan Ahi Baba iken diğeri ise bir şehirdeki tüm esnafın lideri konumunda olan Ahi Baba'dır. Akabinde Ahi Baba'nın atanma sebepleri incelenmiştir. Arşiv vesikaları doğrultusunda yeni bir atamayı gerektirecek hususların neler olduğuna bakıldığında ölüm, görevi kendi isteğiyle bırakma, azil ve mevcut Ahi Baba'ya yapılan müdahaleler karşımıza çıkmaktadır. Özelde Ahi Babaların azledilme nedenlerine bakıldığında ise yolsuzluk, esnaf üyelerine baskı ve zulüm, kendi hesabına iş tutma gibi ahilik prensipleriyle bağdaşmayacak hareketlerde bulunma gibi sebepler çıkmaktadır. Temel olarak bu sebepler çerçevesinde yeni atamalar yapılmış ve yeni atanacak olan kişide olması gereken nitelikler de ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda esnaf üyeleri ve yeri geldiğinde halk tarafından kabul gören, meslekte kendini yetiştirmiş bir Ahi Baba profili karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada ele alınan zaman dilimini içerisinde arşiv vesikalarında belirtildiği üzere Kırşehir'de Ahi Evran Zaviyesi'nin başındaki şahıs Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde yer alan bütün debbağ esnafının kalifiye elemanlarının atanması hususunda tam yetkiye sahipti. Ancak farklı arşiv belgeleri incelendiğinde Ahi Baba atamalarında tek yetkili merciinin Ahi Evran Zaviyesi olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda bazı Ahi Baba atamalarında Ahi Evran Zaviyesi

postnişininin yetkili olduğu görülürken farklı belgelerde kadı efendi aracılığıyla padişahın onayı neticesinde Ahi Baba'nın atanması gerçekleşmiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Ahi Baba atama arzlarının iki farklı mectradan gerçekleştiği görülmüştür. Uygulamada farklılıklar mevcut olsa da Ahi Baba'nın 19. yüzyılda dahi Osmanlı esnaf teşkilatı içerisinde yer aldığı ortadadır. Bu da Ahi teşkilatının tüm kademeleriyle Osmanlı Devleti'nde varlığını devam ettirdiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Alandağlı, Murat (2019). "XVI. Yüzyılda Rum Eyaleti ve Havalisinde Ahilik (Vakıf, Onamastik ve Sosyo-Kültürel Yönleri". *IV. Uluslararası Ahilik Sempozyumu (27-29 Eylül 2018), C.2.* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 453-474.
- Anadol, Cemal (1991). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Âşık Paşazade (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*. Haz. Kemal Yavuz ve A. Yekta Saraç. K Kitaplığı.
- Bayram, Mikail (1991). *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu*. Damla Matbaacılık.
- Cunbur, Müjgan (1999). "Ahilik Şer'iyye Sicillerinde Ahi Babaların Değiştirilmesiyle İlgili Birkaç Belge". *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu (13-15 Ekim 1999)*. Kültür Bakanlığı Yayınları, 77-80.
- Çağatay, Neşet (1976). "Fütüvetçilikle Ahiliğin Ayrıntıları". *Bellekten*, 159: 423-438.
- Çağatay, Neşet (1997). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Türk Tarih Kurumu.
- Demiryürek, Mehmet (2013). "Şeyh-i Seb'alık Kurumu ve Osmanlı Esnaf Teşkilatı İçindeki Yeri". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 66: 17-42.
- Genç, Mehmet (2013). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. Ötüken Yayınları.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali (2012). "Anadolu'da Ahiliğin Esnaf Teşkilatı Hâline Dönüşmesi ve Tımar Sistemine Yansımaları (Ankara Örneği)". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 32: 263-291.
- Hızlı, Mefail, (2011). "Ahiliğin Anadolu'daki Gelişim Süreci". *Ahilik*. Kırklareli Üniversitesi Yayınları, 17-39.

- İnanır, Ahmet (2012). “Şeyhülislam İbni Kemal’in Fetvalarında Ahilikle İlgili Hukuki Sorunlar ve Çözümleri”. *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu (19-20 Eylül 2012)* C.2. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, 861-880.
- Kala, Ahmet (1995). “Esnaf”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.11. Türkiye Diyanet Vakfı*, 423-430.
- Kala, Ahmet (2012). *Debbağlıktan Dericiliğe İstanbul Merkezli Deri Sektörünün Doğuşu ve Gelişimi*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kazıcı, Ziya (1988a). “Ahi Baba”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1. Türkiye Diyanet Vakfı*, 527-528.
- Kazıcı, Ziya (1988b). “Ahilik”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1. Türkiye Diyanet Vakfı*, 540-542.
- Koyuncu, Miyase (2008). *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Esnafı (İstanbul ve Bursa Örnekleri)*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Köksal, M. Fatih (2011). “Ahilik Bilgisinin Temel Kaynaklarından Ahi Şecerenâmeleri”. *Ahilik Uluslararası Sempozyumu “Kalite Merkezli Bir Yaşam” (20-22 Eylül 2011)*. Kayseri Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, 273-297.
- Küçükdağ, Yusuf (2014). “Ahi Baba”. *Ahilik Ansiklopedisi, C.1. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı*, 41.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1992). “Berat”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.5. Türkiye Diyanet Vakfı*, 472-474.
- Öntuğ, M. Murat (2012). “Osmanlı Döneminde Balıkesir Şehrindeki Ahi Müesseseleri”. *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu (19-20 Eylül 2012)*, C.2. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, 719-737.
- Özden, H. Ömer ve Zeynal, Abdurrahman (2012). “Erzurum’da Ahilik”. *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu (19-20 Eylül 2012)*, C.2. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, 693-705.
- Sever, Mehmet (2017). “Kutadgu Bilig’te Ahilik Değerleriyle Paralel İlkeler”. *III. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiriler (5-7 Ekim 2017)*, C.2. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 663-678.
- Şahin, İlhan (1988). “Ahi Evran”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1. Türkiye Diyanet Vakfı*, 529-530.
- Tabakoğlu, Ahmet (1997). *Türk İktisat Tarihi*. Dergâh Yayınları.
- Uluçay, M. Çağatay (1942). *XVII inci Yüzyılda Manisa’da Ziraat Ticaret ve Esnaf Teşkilatı*. Manisa Halkevi Yayınları.

Uludağ, Süleyman (1996). “Fütüvvet”. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.13. Türkiye*
Diyaret Vakfı, 259–261.

Ünal, Mehmet Ali (2011). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*. Paradigma Yayınları.

Arşiv Vesikaları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Mühimme Defteri

A.DVNS.MHM.d.

103/158; 64/33.

Sadaret Umum Vilayet Evrakı

A.MKT.UM 533/39 (H.19.07.1278).

AE.SMST.II. 96/10363 (H. 09.03.1115).

Ali Emiri Sultan I. Mahmud

AE. SMHD.I 100/7029 (H.22.03.1167).

Ali Emiri Sultan IV. Mehmed

AE.SMMD. IV. 96/11329 (H.20–30.06.1186).

Ali Emiri Sultan III. Osman

AE.SOSM. III 14/950 (H.29.12.1171).

Ali Emiri Sultan III. Selim

AE. SSLM III 135/8161 (H.21.03.1207).

Cevdet Belediye

C.BLD. 3/148 (H.02.05.1121); 40/1956 (H.07.11.1123); 84/4191 (H.24.12.
1224); 88/4361 (H.29.01.1146); 90/4488 (H.03.05.1221); 90/4495 (H.09.04.
1141); 128/6366 (H.29.03.1204); 139/6937 (H.29.08.1109).

Cevdet İktisat

C.İKTS 20/987 (H.04.05.1219); 21/1021 (H.19.07.1182); 31/1513 (H.04.07.
1135); 34/1657 (H.29.09.1241); 39/1922 (H.22.08.1198).

Cevdet Zabtiye

C.ZB. 87/4307 (H.29.08.1197); 6/266 (H.20.12.1240).

Hatt-ı Hümayun

HAT 501/24587 (H.05.04.1240); 1568/29 (H.04.09.1241).

İ.DH. 318/20592 (H.21.07.1271).

İbnülemin Dahiliye

İE.DH. 32/2795 (H.20.12.1195).

İbnülemin Tevcihat

İE.TCT. 22/2349 (H.07.05.1116).

BOA TSMA.e 1416/24 (H.27.12.1245).

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarın Notu: Bu çalışma 3-5 Ekim 2019 tarihinde Kırşehir’de düzenlenen Uluslararası Ahilik Sempozyumu’nda sunulan tebliğin gözden geçirilmiş, düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir. Sempozyum düzenleme kurulu tarafından sempozyumda sunulan taslak metin bildiri kitabında sehven basılmıştır. Dikkate alınması gereken çalışma budur.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Author’s Note: This study is a revised, edited, and expanded version of the paper presented at the International Ahilik Symposium held in Kırşehir on October 3-5, 2019. The draft text presented at the symposium was mistakenly published in the proceedings book by the symposium organizing committee. This is the study that deserves attention.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.